

שלילת אזרחות בעולם הערבי ככלי דיכוי

מאת ד"ר אדי כהן

מבט מבס"א מס', 1,418, 23 בינואר 2020

תקציר: לאחרונה הכריזו כוויית וערב הסעודית על שלילת אזרחותם של שניים מאזרחיהן שכל "חטאם" הוא הקשר עם היהדות ואהדה למדינת ישראל. מעבר לאנטישמיות הממסדית המשתקפת ממהלכים אלה, הם מהווים תזכורת בוטה כי המדובר במדינות ומשטרים רודניים בהם מערכת המשפט מהווה תפאורה ריקה מתוכן.

הקורבן הראשון לעוול שצוין לעיל הוא [יוסוף מוהנא](#), אזרח כוויית שנולד באמירות וחי בה את מרבית חייו כמוסלמי, ומתגורר כיום בבריטניה תחת השם נפתלי בן-יהודה ומגדיר עצמו יהודי ציוני. [בראיון שהעניק לערוץ הטלוויזיה כאן](#), הוא סיפר בעברית שוטפת על שאיפתו להתגייר ולהפוך ליהודי ישראלי. לדבריו שנא את ישראל והיהודים בנעוריו עקב החינוך והסוציאליזציה שקיבל אך בחמש השנים האחרונות ניהל חיים יהודיים מתחת אפם של הוריו וקרובי משפחתו עד שהצליח להימלט לאחרונה מכוויית. למחרת פרסום הכתבה מיהר משרד הפנים הכווייתי לשלול את אזרחותו של מוהנא ללא כל הסבר או נימוק משפטי.

לטענת מומחים משפטיים, שלילת אזרחות מעין זו מנוגדת לחוקת כוויית הקובעת במפורש (סעיף 27) כי "לא ניתן לבטל את האזרחות הכווייתית אלא על פי חוק". במקרה זה בוטלה האזרחות תוך יום מהריאיון הטלוויזיוני, דבר המעיד על העדר כל הליך או דיון משפטי ועל החלטה חפזה ונקמנית בחזקת "יראו וייראו". יתרה מכך, סעיף 29 בחוקה קובע שכל האזרחים שווים בפני החוק ללא הבדלי דת או מין. אם כך הדבר, מדוע מיהר משרד הפנים לבטל את אזרחותו של מוהנא? ערבים רבים טוענים כי אין להם כל בעיה עם הדת היהודית אלא עם הציונות ועם ישראל; ואולם ברור כי שלילת האזרחות באה בעקבות כוונתו להתגייר - לא לעלות לישראל עמה לא קיים כל קשר מוקדם. לפיכך לא ניתן לתאר את המהלך הכווייתי אלא כאנטישמיות ממסדית.

במקרה השני שללה [סעודיה \(בשלהי דצמבר\) את אזרחותם של עבדול חמיד ע'ובין, אשתו וילדיו](#). ע'ובין הוא אחד העיתונאים הידועים ביותר בממלכה, ומזה מספר שנים מופיע ברשתות הטלוויזיה הישראליות כאחד התומכים הפומביים היחידים בשלום עם ישראל והתוקפים את איראן והרשות הפלסטינית, דבר שגרר תלונות מרובות מצד ההנהגה הפלסטינית. אף כאן מהווה שלילת האזרחות, שהביאה לסילוקם המידי של

ילדיו ממערכת החינוך, מהלך בלתי חוקי בעליל משום שעל פי החוק הסעודי חייב הצעד לבוא ממשפחת המלוכה ולא ממשרד ממשלתי כלשהו.

כווית וסעודיה אינן המדינות היחידות במפרץ השוללות אזרחות מאזרחיהן. כך למשל, במהלך הפיכה בקטאר (בשנת 1995) תמכו כמאה חיילים מאחד השבטים באמיר המודח וכתוצאה מכך [נשללה אזרחותם של כ-6,000 אנשי השבט](#). עם השנים מעט מהם קיבלו מחדש את אזרחותם, אך רבים עדיין נותרו בגבול סעודיה-קטאר ללא זהות מדינית וללא יכולת להתקיים בכבוד. בדומה [חיים בכווית למעלה מ-100,000 איש המכונים בידון](#) שהמדינה מסרבת להעניק להם אזרחות והם חיים כעבדים של ממש - ללא זהות, ללא זכויות, ללא טיפול רפואי הולם, ללא חינוך, וללא יכולת להינשא או להיקבר בכבוד.

שלילת אזרחותו של אדם על לא עוול בכפו הינה פשע של ממש - עונש קיבוצי לאדם ולמשפחתו המנוגד למגילת זכויות האדם של האו"ם. אך מדינות ערב משתמשות תדירות באמצעי זה כנגד גורמים אופוזיציוניים שאין אפשרות להרגם או לכלאם באין רואה. תופעה זו מוכיחה פעם נוספת, לאלו הזקוקים לתזכורת מעין זו, כי החוקים במרבית מדינות ערב הם בחזקת אותיות מתות וכי המדובר במדינות ומשטרים רודניים בהם יישק דבר על פי המלך או המנהיג העליון ובהם מהווה מערכת המשפט תפאורה ריקה מתוכן.

*ד"ר אדי כהן הוא חוקר במרכז בס"א.